

Πρεσβυτέρου Βασιλείου Σπηλιοπούλου

Τό Κακό Καλόι - Πότε δηλαδή τό καλό γίνεται κακό

Σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀμαρτία δέν εἶναι πάντα ἡ ἴδια ἀλλά ἔχει βαθμούς καί στάδια. Τά στάδια τῆς ἀμαρτίας, ὅπως μᾶς λέει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης στό ἐξομολογητάριο του, εἶναι 12. Πρῶτος βαθμός τῆς ἀμαρτίας εἶναι τό νά κάνει κανεῖς τό καλό, ὄχι ὅμως καί μέ τό σωστό τρόπο, ἀλλά σμίγοντας τό καλό μέ τό κακό. Ὅταν γιά παράδειγμα δίνει κανεῖς ἐλεημοσύνη ὄχι ὅμως ἀπό ἀγάπη καί συμπάθεια πρὸς τό πρόσωπο τοῦ συνανθρώπου ἀλλά ἀπό ἀνθρωπαρέσκεια.

Ἡ διδασκαλία αὐτή (περί τοῦ ἀμαρτωλοῦ "καλοῦ") τοῦ ἁγίου Νικόδημου εἶναι φυσικά κοινή σέ ὅλους τοὺς Πατέρες, ὁ ἅγιος Νικόδημος ὅμως τήν ἔχει δανειστεί καί παραπέμπει στό Μέγα Βασίλειο ὁ ὁποῖος στήν Β ὁμιλία του γιά τό βάπτισμα (στήν ἐρώτηση Η) ἀσχολεῖται ἀκριβῶς μέ τό θέμα αὐτό, μέ τόν πρῶτο βαθμό τῆς ἀμαρτίας.

Τό καλό, λοιπόν, μεταβάλλεται σέ κακό, κατά τόν Μέγα Βασίλειο, ὅταν "τό ἔργον τῆς ἐντολῆς, μή ἀκολούθως κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ" γίνεται. Πρὸς ἀποφυγήν, ὅμως, τῆς συγκεκριμένης ἀμαρτίας ἡ Ἁγία Γραφή περιέχει σέ πλείστα σημεία προειδοποιήσεις ὅπως "ἐάν ὀρθῶς μέν προσενέγκης, ὀρθῶς δέ μή διελθῆς, ἡμαρτες"(Γεν. Δ, 7), "κἂν ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μή νομίμως ἀθλήσῃ"(Β Τιμ Β,5). Καί ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Κύριος σαφέστατα ἔχει πεῖ ὅτι "μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος εὕρησει ποιῶντα οὕτως(Ματθ. ΚΔ, 46)" καί συνεπῶς "ὁ μή οὕτως ποιῶν τοῦ μακαρισμοῦ ἐκπέπτωκεν", ὅπως ὁ ἅγιος Βασίλειος λέει.

Καί πῶς μπορεῖ κανεῖς νά κάνει τό καλό καί νά τηρεῖ τίς ἐντολές "μή οὕτως"; Αὐτό γίνεται, πάντα κατά τόν Μ. Βασίλειο, κατά ἑπτὰ τρόπους. Γίνεται δηλαδή ἢ παρά τόπον - σέ μή κατάλληλο τόπο δηλαδή -, ἢ παρά καιρόν, ἢ παρά πρόσωπον, ἢ παρά πρᾶγμα, ἢ παρά μέτρον, ἢ παρά τάξιν, ἢ παρά διάθεσιν.

Καί πῶς γίνεται τό καλόν παρά τόπον; Ὁ Θεός π.χ εἶχε στήν Παλαιά Διαθήκη ὀρίσει λεπτομερῶς ποιές ἐορτές καί γενικῶς ποιές ἐκδηλώσεις θά μπορούσαν νά τελοῦνται ἐντός τῆς Ἱερουσαλήμ καί ὅσοι παραβίαζαν τό νόμο αὐτό κινδύνευαν, πολύ δέ περισσότερο εἶχε ὀρίσει ὁ Θεός τί ἀκριβῶς θά τελεῖται μέσα στό ναό καί φυσικά οὔτε τά ὀρισμένα γιά τήν Ἱερουσαλήμ ἐτελοῦντο σέ ἄλλους τόπους, οὔτε ὅμως τά ὀρισμένα γιά τό ναό ἐτελοῦντο στήν Ἱερουσαλήμ. Ἐμεῖς δέ, κινδυνεύουμε νά καταπατήσουμε τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, παρά τόπον, λέγει ὁ Μέγας Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, "ἐάν τά τῆς ἱερωσύνης μυστήρια ἐπιτελῶμεν ἐν βεβήλοις τόποις". Μάλιστα ἡ πράξις αὐτή δηλώνει καί καταφρόνησιν τοῦ ἱερουργοῦ πρὸς τά μυστήρια ἀλλά καί σκανδαλίζει τοὺς πιστοὺς.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νά θαυμάσουμε τήν ἐπικαιρότητα καί τή διαχρονικότητα πού ἔχει ὁ λόγος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καί, κατ' ἐπέκτασιν, γενικῶς ὁ λόγος τῶν Πατέρων πού εἶναι

λόγος Ἁγιοπνευματικός. Εἶναι πολύ δύσκολο νά μήν ἔρδει στό νοῦ μας, διαβάζοντας τά λόγια τοῦ ἁγίου, ὁ ἀπαράδεκτος τρόπος μέ τόν ὁποῖο οἱ ὀρθόδοξοι τελοῦσαν τά μυστήρια στίς ὀλυμπιακές ἐγκαταστάσεις κατά τή διάρκεια τῶν ὀλυμπιακῶν καί παρολυμπιακῶν ἀγώνων, σέ χώρους δηλαδή βεβηλωμένους ἀπό τήν προηγούμενη τέλεση τῆς λατρείας τῶν αἰρετικῶν. Εἶναι ἐξίσου δύσκολο, ὅμως, νά μή φέρουμε στή μνήμη μας καί τήν τέλεση τῶν μυστηρίων (ἰδιαιτέρως τοῦ γάμου) ἐκτός τοῦ καθιερωμένου τόπου, ἀκόμη καί αὐτῆς τῆς Θείας Λειτουργίας, ἐκτός τοῦ Ἱεροῦ Βήματος πού εἶναι ὁ χώρος τελέσεώς της, π.χ. στήν ὕπαιθρο, χωρίς καμία μάλιστα ἀνάγκη, ἤ ἀκόμα καί σέ στάδια. Ἄν ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι - καί εἶναι πράγματι - τό μυστήριο τῶν μυστηρίων καί αὐτό πού συγκαταεῖ τελικά τόν κόσμον ὅλο, οἱ παρά τόνον, ἐν τούτοις, ἱεραρχοῦντες ἀμαρτάνουν καί σκανδαλίζουν.

Ἐπίσης ἐξάλλου στήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ λεγομένη διάκριση τῶν χαρισμάτων ἡ ὁποία - στηριζομένη στό γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ Βαπτισμένοι καί Μυρωμένοι Χριστιανοί ἀποτελοῦμε τό Ἕνα καί Μοναδικό Σῶμα τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, κεφαλή τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Χριστός - διδάσκει ὅτι γιά νά λειτουργεῖ τό Σῶμα ὑγιῶς ἕκαστο μέλος πρέπει νά μένει στό χάρισμα καί στή διακονία του. Ἡ Ἐκκλησία μάλιστα συνοδικῶς ἔχει λάβει ἀποφάσεις (π.χ. τῆς Πενθέκτης πού ἀφορίζει τούς κληρικούς πού διδάσκουν "παρρησία") ἀκριβῶς γιά νά προστατεύσει τά μέλη ἀπό "ὑπερβάσεις" πού ὁδηγοῦν σέ δυσλειτουργία ὀλοκληροῦ τοῦ Σώματος. Οἱ ἀποφάσεις αὐτές βασίζονται, ἀσφαλῶς, στή διδασκαλία τῶν ἁγίων Γραφῶν ὅπως τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τούς Ῥωμαίους ὅπου ἀναφέρει ὅτι "καθάπερ γάρ ἐν ἐνὶ σώματι μέλη πολλά ἔχομεν, τά δέ μέλη οὐ τήν αὐτήν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοί ἐν σώμα ἐσμέν ἐν Χριστῷ, ὁ δέ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. ἔχοντες δέ χαρίσματα κατὰ τήν χάριν τήν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα..." (Ῥωμ.ΙΒ, 4 - 6). Καί ἀναρωτιέται ὁ ἅγιος Βασίλειος ἀφοῦ ἀπαγορεύεται στόν καθένα ἀπό μᾶς νά ὑπερβαίνει τόν "τόπον" του καί τό χάρισμά του, πόσο περισσότερο πρέπει νά διακρίνουμε τούς κοινούς τόπους ἀπό τούς χώρους ὅπου λατρεύεται ὁ Θεός.

Ὁ δεύτερος τρόπος μέ τόν ὁποῖο τό καλό μεταβάλλεται σέ κακό, εἶναι ὅταν γίνεται παρά καιρόν. Ἐδῶ ἡ μαρτυρία εἶναι ἡ παραβολή τῶν δέκα παρθένων. Οἱ πέντε μωρές παρθένες γύρισαν στό γάμο ἀφοῦ ἀγόρασαν λάδι, ἡ πόρτα ὅμως εἶχε κλείσει καί ὁ γάμος εἶχε ἀρχίσει, καί ἔτσι ἔμειναν ἔξω. Πρέπει, λοιπόν καί ἐμεῖς νά μήν ἀναβάλουμε γιά κανένα λόγο τή μετάνοια καί τήν ἄσκηση τῆς ἐλεημοσύνης καί ὅλων τῶν ἀρετῶν διότι μετά τό θάνατο δέν ὑπάρχει μετάνοια καί ἐπιστροφή. Οἱ μαρτυρίες τῆς Γραφῆς καί γιά τό θέμα αὐτό εἶναι πολλές ὅπως τοῦ Σολομώντος "Πάντα καλά ἐν καιρῷ αὐτῶν" (Ἐκκλ.Γ, 11), τοῦ Δαβίδ "ὑπέρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σέ πᾶς ὅσιος ἐν καιρῷ εὐθέτω" (Ψαλμ. ΛΑ, 6) καί ἄλλες. Πρέπει, λοιπόν, κάθε πρᾶγμα νά γίνεται στόν καιρό του χωρίς ἀναβολή καί καθυστέρηση, ἐξαιρέτως δέ τά ἔργα τῆς ἀρετῆς γιά νά μή μείνουμε ἔξω ἀπό τό Γάμο, ἔξω ἀπό τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Τρίτος τρόπος, τό παρά πρόσωπον γεγόμενον "καλό". Ἐδῶ μαρτυρεῖ ἡ περίπτωση τοῦ Κορέ ὁ ὁποῖος τόλμησε νά ἐκτελέσει ἔργο ἱερατικό χωρίς νά ἔχει ἱερατική ἐξουσία καί τόν κατάπιε ἡ γῆ μαζί μέ ὅλους τούς δικούς του. Τό ἔργο, λοιπόν, πού θέλησε νά ἐκτελέσει ἦταν ἀσφαλῶς καλό, ὅμως, ἐπειδή οἱ τελοῦντες δέν ἦταν τά κατάλληλα πρόσωπα, τιμωρήθηκαν αὐστηρῶς. Παρά πρόσωπον, ἐπομένως, κάνει τό "καλό" καί ἀμαρτάνει ὁποῖος σφετερίζεται ἐξουσίες καί χαρίσματα πού δέν τοῦ ἔχουν δοθεῖ. Στήν ἀμαρτία αὐτή θέλουμε νά ρίξουμε τόν πιστό λαό τοῦ Θεοῦ, μολονότι ἐκεῖνος δέν τό ζήτησε, ὅταν ἐκφωνοῦμε τίς μυστικές εὐχές τῆς Θ. Λειτουργίας, ὅταν τοῦ δείχνουμε τά πάντα τελώντας αὐτήν ἐκτός τοῦ Βήματος, ὅταν οἱ λαϊκοί κηρύττουν ἐπιᾶμβωνος ἢ ξεματιάζου ἢ καθοδηγοῦν ἄλλους, ὅταν οἱ καθηγητές πανεπιστημίου γίνονται εἰδικοί ἐπὶ τῆς Θείας Λατρείας καί ἄλλα παρόμοια.

Τέταρτος τρόπος είναι όταν τό "καλό" γίνεται παρά πράγμα. Καί γίνεται παρά πράγμα τό καλό όταν π.χ. ο Θεός, στην Παλαιά Διαθήκη, ζητά να θυσιάζονται ζώα καθαρά και αυτό δεν τηρείται. Όταν προσφέρουμε στη Θ. Λειτουργία εκτός από άρτο και κρασί άλλα προϊόντα. Όταν προσφέρουμε στο ναό και στη Θεία Λατρεία όχι καλής ποιότητας προσφορές (λάδι, κερι, πρόσφορο, εικόνες ακαλαίσθητες και αντιπαραδοσιακές). Όταν ζητούμε από τους ιερείς πράγματα ιερά ως μαγικά, όπως φυτίλια από τις λαμπάδες του γάμου, αγία ζέση, όταν δίνουμε στους ιερείς εσώρουχα για να "εὐλογηθούν" κάτω από την αγία τράπεζα και ένα σωρό τέτοια πράγματα. Παρά πράγμα, τέλος, αμαρτάνουμε όταν κηρύττουμε δικές μας διδασκαλίες που δε συμφωνούν με τις διδαχές της Ἐκκλησίας, όταν δεν σεβόμεθα τις Παραδόσεις και όταν εξευτελιζουμε και μαινουμε ιερά αντικείμενα και σκεύη.

Πέμπτος τρόπος, ή παρά μέτρον άσκηση του καλου. Άρκει, λέει ο Μ. Βασίλειος, για να έχουμε τό μέτρο, ο λόγος του Κυρίου "εάν μή περισσεύη ή δικαιοσύνη υμῶν πλέον των γραμματέων και Φαρισαίων, ου μή εισέλθητε εις την Βασιλείαν των ουρανῶν". Αυτό, θεβαίως, μπορεί να χαρακτηριστεί ως τό κατώτατο μέτρο. Υπάρχει όμως μέτρο και προς τά πάνω. Για παράδειγμα ή υπερβολική άσκηση, χωρίς μάλιστα εὐλογία του πνευματικού, που έμπνέει ή υπερηφάνια, όχι μόνο λογίζεται ως αμαρτία αλλά μπορεί να οδηγήσει στην πλάνη και σε άλλες επικίνδυνες καταστάσεις. Ο άγιος Ἰωάννης ο Σιναΐτης, γράφει στην Κλίμακα ότι "εἶδον ασθενεῖς ψυχάς και σωμάτων καταστάσεις διά πλήθος πταισμάτων εν τοῖς υπέρ εαυτάς αγῶσιν επιχειρήσας και μή υπενεγκούσας" δηλαδή "εἶδα ανθρώπους που εξ' αιτίας των πολλῶν αμαρτιῶν επιδόθηκαν, παρά την αδυναμία τους στην ψυχή και στο σῶμα, σε υπερβολική άσκηση και δεν τά κατάφεραν"(Περί Διακρίσεως Β, 9).

Έκτος τρόπος της "καλής αμαρτίας", είναι τό "παρά τάξιν" καλό, όταν δηλαδή κάνουμε έργα καλά αλλά με λανθασμένη σειρά. Όταν για παράδειγμα ακούμε τό λόγο του Κυρίου προς τόν πλούσιο, ο οποίος είχε τηρήσει όλες τις εντολές, "Πώλησον σου τά υπάρχοντα, και δός πτωχοῖς, και ἄρον τόν σταυρόν σου, και δεῦρο ακολουθεῖ μοι(Ματθ. ΙΘ, 20, 21)" και θέλουμε να ακολουθήσουμε τόν Κύριο, να άφοσιωθούμε προς Αὐτόν, να ακολουθήσουμε τή μοναχική ζωή ἴσως, προτου όμως να ἔχουμε τηρήσει οὔτε μία εντολή και προτου απαλλαγούμε από την αγάπη των υλικῶν. Πρέπει, λοιπόν, όλα να τά κάνουμε "εὐσχημόνως και κατά τάξιν"(Α Κορ. ΙΔ, 40), όλα δηλαδή με μία ασφαλῆ σειρά. Στο σημείο αυτό θά ἦταν παράλειψη να μὴν αναφερθούμε ξανά στην Κλίμακα ή οποία με πολύ σοφία μάς δίνει ακριβῶς την σειρά των ἀρετῶν καιτό πῶς κατακτώντας τή μία πηγαίνεις στην επομένη.

Τέλος, ο τελευταῖος τρόπος που μεταλλάσσει τό καλό σε κακό είναι όταν κάνουμε τό καλό παρά διάδωσιν, όταν, δηλαδή, ἔλεοῦμε, ή νηστεύουμε, ή προσευχόμεσθε για "τό θεαθῆναι τοῖς ανθρώποις". Ο λόγος του Κυρίου στη περίπτωση αυτή ακούγεται σκληρός και φοβερός "ἀπέχουσι τόν μισθόν αὐτῶν" (Ματθ. ΣΤ, 5) ή και άλλου "ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα υμᾶς πόθεν ἐστέ, ἐργάται ἀνομίας" (Ματθ. Ζ, 22,23). Ἐπομένως όλα πρέπει να τά κάνουμε προς δόξαν θεοῦ και όχι προς δόξαν του εαυτου μας διότι "ου μόνον μισθοῦ εκπίπτει, αλλά και τιμωρίας ἄξιος ο ποιῶν εντολήν μή κατά θεοσέβειαν, αλλά κατά ανθρωπαρέσκειαν, ή τινος άλλης ἡδονῆς ἔνεκεν...". Στο σημείο αυτό, περι της διαθέσεως, κατατοπιστικός είναι και ο ὕμνος της αγάπης του Ἀποστόλου Παύλου (Α Κορ. ΙΓ, 1 -3) ή και ο λόγος του ο συγκεφαλαιωτικός "εἰ γάρ άνθρωποις ἤρεσκον Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἄν ἤμην" (Γαλ. Α, 10). Στο

παρά διάθεσιν καλό πίπτουν ὅλοι βεβαίως οἱ πιστοί, πίπτουμε, ὅμως ἰδιαίτερος πολλάκις καί ἐμεῖς οἱ κληρικοί ὅταν τηροῦμε σχεδόν ὅλες τίς ἐντολές καί ἐργαζόμεστε ὅλες τίς ἀρετές γιά νά "ἐγκλωβίζουμε" τούς ἀνθρώπους στό πετραχήλι μας, ὅταν χρησιμοποιοῦμε διάφορα ἐξωτερικά σχήματα εὐλαβείας κατά τήν τέλεση τῶν ἀκολουθιῶν καί τῶν μυστηρίων, ὅταν κηρύττουμε ὄχι γιά νά οἰκονομήσουμε τίς ψυχές ἀλλά γιά νά ἐντυπωσιάσουμε, ὅταν καταπατοῦμε τήν τάξη τῆς Ἐκκλησίας γιά νά φαινόμαστε ἐπιεικεῖς ἤ καλοί, καί ὅ,τι ἄλλο κάνουμε ἐπιτηδευμένα γιά νά κερδίσουμε τίς ἐντυπώσεις καί τή δόξα τῶν ἀνθρώπων.. Στήν ἴδια κατηγορία ἀνήκουν ὅσοι νηστεύουν, ὄχι ὅμως πρός ἀπαλλαγὴν ἀπό τά πάθη ἀλλά γιά λόγους πού στηρίζονται σέ κοσμοθεωρίες ἀνατολικῶν θρησκειῶν (π.χ ἡ χορτοφαγία τῶν γκουρού) ἢ καί γιά λόγους διαίτης. Ὅσοι, ἀκόμα προσεύχονται γιά πράγματα ὑλικά καί μάταια ἢ γιά πράγματα πού δέν ὠφελοῦν τήν ψυχή ἀλλά ικανοποιοῦν τά πάθη καί γενικῶς ὅσοι κάνουν τό καλό μέ διάθεση νά ὑπηρετήσουν ἰδιοτελεῖς σκοπούς καί στόχους.

Ἄς εὐχόμεστε, λοιπόν, μέ τίς πρεσβείες τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου καί ὅλων τῶν ἁγίων νά μᾶς διαφυλάξει ὁ Θεός ἀπό τό βαθμό αὐτό τῆς ἁμαρτίας διότι, ὅπως λέει καί ὁ ἅγιος Βασίλειος, "ἐάν τις τό κακόν ἐν προσχήματι τοῦ ἀγαθοῦ ποιῆ, διπλασίονος τιμωρίας ἐστίν ἄξιος" (P.G. τόμ. 32, σελ. 397). Ἄς εὐχόμεστε νά ἀποφύγουμε τήν τιμωρία αὐτή καί νά κατορθώσουμε, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, τίς ἀρετές γιά νά ἀπολαύσουμε τή Βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ΑΜΗΝ.

¹ Λόγος Β τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τό ἅγιον Βάπτισμα, ἐρώτηση Η ("εἰ εὐπρόσδεκτον ἐστὶ τῷ Θεῷ τό ἔργον τῆς ἐντολῆς, μή ἀκολούθως κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ γινόμενον") P.G, τόμ. 31, σελ. 1600